

Kandidatuppsats
Konstfack
Institutionen för konst
2015-16
Jonas Karén
Handledare: Jacob Kimvall

*Det bästa vi vet med konst är att den kan
få dig att känna dig mindre ensam,
som att det finns nån som förstår en.
Som när man hör en låt eller ser en film
som känns som tagen ur ens liv och man känner
att det man upplevt är på riktigt.*

Yoko Bono, Det finns inget bättre

Material

Jag har alltid hållt på och luktat på saker. Det finns en rolig video på mig från när jag var typ sju och åker Finlandsfärjan. Jag sitter på en stol i solen på utsiktsdäcket, nån har köpt en mjukglasstrut till mig. Sakta, sakta för jag struten mot mitt ansikte tills min näsa stöter i glassen. Jag får en vit glassfläck på näsan och ser väl lite missnöjd ut.

Jag har luktat mig igenom mitt liv. Jag tyckte om lukten av en solvarm fotboll. Jag ville lukta på skillnaden av att ha spelat en match på grus och på gräs. Nuförtiden luktar jag på mina händer när jag gjort olika saker. Efter ett bad i havet, efter att ha rott med gamla träåror, efter att jag klämt ur saften av en apelsin...

Serietidningar har alltid luktat olika. En svartvit Fantomen luktar annorlunda än en Spindelmannen i färg. För att inte tala om Kalle Ankas Pocket. Det beror väl på trycksätt och papper antar jag. Men också på om de är gamla eller nya, om de legat på en vind i tjugo år eller i bokhyllan i en sommarstuga man inte besökt på ett tag. Det finns mycket information att hämta i att lukta på saker.

Jag har olika tics. En del är jobbiga att leva med. Som mina muskelryckningar i armarna och alla mina mungrejer. Sjukt jobbigt. Men jag gör också saker som jag njuter av. Som att jag gillar att ta på saker. Jag vill då känna på materialet men kanske mest känna om det känns varmt eller kallt. Det kan vara stel plast, hårt stål, grovt trä eller mjukt vatten. Vissa material undviker jag, sand är ingen favorit. En av de saker jag oftast känner på är det där avlånga handtaget under fönstrena vid sittplatserna i gamla tunnelbanetåg. Jag börjar oftast med att känna på metallböjen som håller i plaströret med utsidan av mina fingrar.

Det känns kallt och stabilt. Sen flyttar jag handen så att handleden vilar mot ovansidan av böjen samtidigt som jag håller utsidan av fingrarna mot fönsterglasets. Nu känns böjen ännu kallare men också mjukare på nåt sätt. Fönstret är också kallt och det känns tryggt.

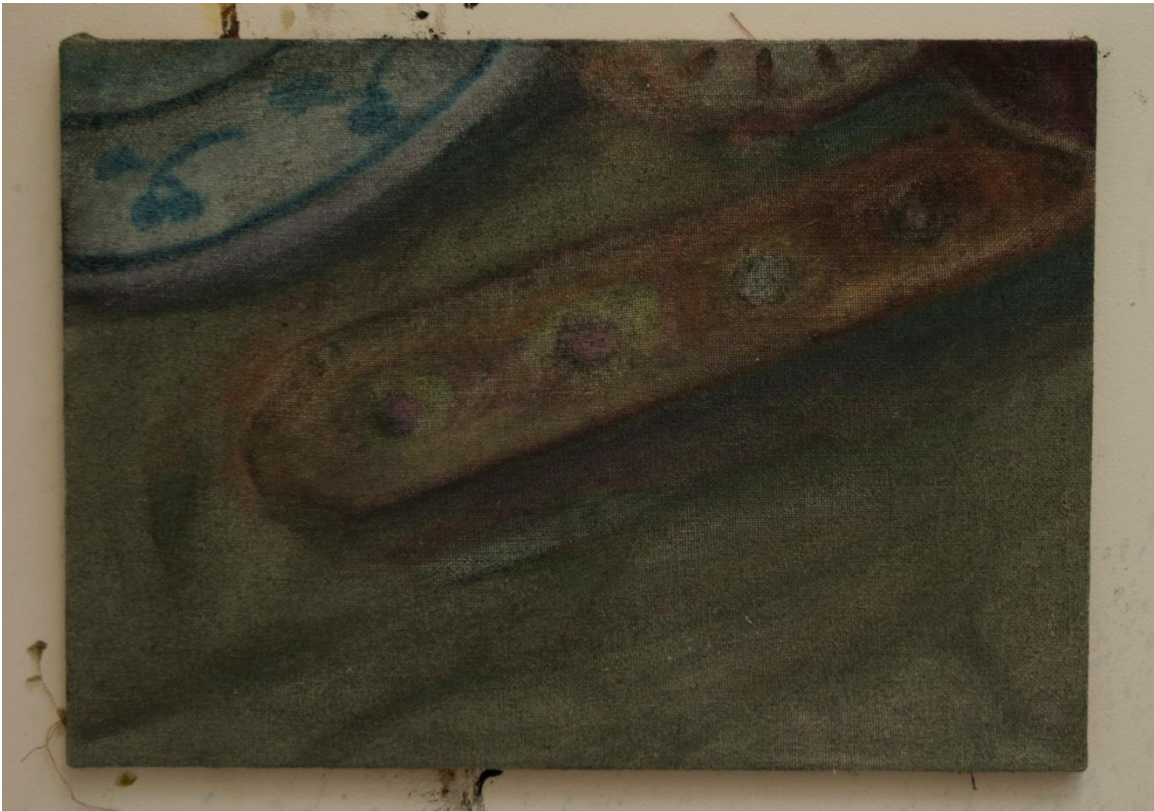
Jag har på detta sätt under många år byggt upp ett register av associationer mellan olika material och känslor. Det är självbiografiskt och (förmodligen) i övrigt oanvändbart. Om jag inte vore konstnär.

Färg som material

Jag gillar material. Färg är material. Det har tagit lång tid för mig att förstå det. Att färger inte bara har olika färger men att de också ser olika ut på andra sätt. Att olika färger har olika egenskaper. Att de beter sig olika beroende på hur man behandlar dem. Det är kul men också skrämmande. Det betyder ju att det finns så otroligt många fler variabler att ta hänsyn till när man målar. På nåt år har jag gått från att tro att måleri var ett parti vändtia till att fatta att det mer är som schack. Innan jag började på konstskola jobbade jag på en massa olika jobb. Såna man får utan utbildning. Det var tungt och tråkigt men jag kände inte till nåt annat så jag kunde va rätt pepp ändå. Jag hade aldrig pallat annars så jag såg till att va peppad. Att lära mig nya saker har alltid varit viktigt för mig om jag ska fortsätta vara intresserad av nåt. Jag kommer aldrig att lära mig allt som finns att veta om måleri. Sjukt peppande. Jag har bara skrapat på ytan och jag känner att det finns så mycket kvar att upptäcka, så många gånger jag kommer att bli överraskad.

Jag målar på juteväv. Det är billigt och fyller därför en viktig funktion för mig. Jag har alltid målat mycket (mycket som i ett stort antal tavlor) men det senaste året har det blivit ännu mer. Vårterminen mitt andra år på Konstfack gjorde jag utbyte på Bildkonstakademin i Helsingfors. Där använde jag för första gången olja och förtunningsmedel för att förtunna oljefärgen jag målade med. Det gav en helt ny dimension till måleriet. Detta kombinerat med juteväven jag börjat måla på och de (för mig) nya grunderingsteknikerna med limning av duken med gelatin eller harlim gjorde att dukens struktur blev en viktigare komponent i mitt målande än den tidigare varit.

Tack vare limmet slapp jag använda tjock väggfärg som slätade ut all dukstruktur till ett vaxduksliknande ingenting.

Utan titel, 2015

Konst och känslor

Jag har, sen jag började på konstskola för 6-7 år sedan, ofta hamnat i diskussioner med människor om konst. Det är ett ämne som många har åsikter om, så även jag. Så jag tycker om att träffa människor som säger saker som "jag hatar konst" och "konstnärer är idioter". Jag sade själv samma sak för inte så länge sen, även efter att jag börjat på konstskola. Men jag säger inte så längre. Så vad har hänt?

Jag gjorde en resa till Berlin med min två år yngre syster våren 2014. Hon är den person jag gjort flest utlandsresor med och innan jag började intressera mig för konst funkade det bra. Vi gillade att göra ungefär samma saker. Den första dan i Berlin följde vi vårt gamla resmönster: vi steg upp tidigt och började promenera runt stans olika shoppingdistrikt. Jag kände rätt snart att jag ville hitta på nåt annat. Att shoppa gav inte längre samma tillfredsställelse det tidigare gett mig. Jag hade varit i Berlin ett halvår tidigare och då besökt många av stans konstgallerier. Vi bestämde att nästa dag skulle vikas till det. Så vi gick runt den andra dan och såg massor av konst. Bland annat såg vi en utställning med AM på JG som blev en stor upplevelse för mig. Min syster visade kämpataktiker och hängde med ett tag. Sen stack hon till sina butiker.

Nästa dag besökte vi Hamburger Bahnhof och deras samlingsutställning Wall art. Vi såg mycket fina grejer, jag skyndade mig förbi Dieter Roths trädgårdsinstallation som jag sett flera gånger tidigare och kom in i nästa rum där Katarina Grosses enormt stora målade trästammar mötte mig. Jag tyckte att det var en så slående syn så att jag gick för att hämta min syster som dröjt sig kvar vid Roths verk. Hon ville inte följa med, utan sa: "låt mig vara. Jag njuter". Jag

blev lite ställd eftersom jag trodde att hon inte var intresserad av konst. Men sen, när jag förstätt att jag förmodligen bevittnat en av hennes första stora konstupplevelser, blev jag väldigt glad. Jag gick fort iväg för att lämna henne ifred med konsten.

Min första sådana upplevelse fick jag ett år tidigare på just Hamburger Bahnhof då jag såg Cyprien Gaillards verk *Artefact* (2011). Verket bestod av en stor, gammaldags videoprojektor som projicerade en video på en vägg. Korta klipp filmade i ett krigshärjat Irak (laser på beduin i mörkret, amerikansk soldat vid ruin, ett plundrat museum...) med en kort loop ur nån låt med ordet "Babylon" som upprepades gång på gång. Jag blev helt tagen. Det var så vackert och liknade videor jag själv gjort med upphackade bilder till musik. Jag kände: får man göra så?! Är det HÄR konst!?! Så är alltid min reaktion till den konst jag drabbas mest av. Och efteråt: en känsla av frihet. Jag har trott att det finns så mycket regler om hur konst ska se ut och varje sånt möte är som ett uppvaknande.

Jag vill göra konst som befinner sig på den linjen, mellan vad man förväntar sig och det som förvirrar. Och förhoppningsvis befriar.

Jag valde att göra mitt utbyte i Helsingfors av flera olika skäl. Ett av dem var att deras utbildning är uppdelad efter olika medier som skulptur, grafik, måleri osv. Jag sökte till måleriprogrammet för att utveckla mitt måleri. Fast mest för att jag blev trött på att säga "jag tycker inte att måleri är konst, jag tycker att det är inredning". Det började bli slitet och jag kände att det var dags att gå vidare. För mig är måleri ett hantverk. Jag kommer från en hantverksbakgrund och har kämpat med att känna att det är okej att kalla det för konst. För att hantverket är en del av min arbetarklassbakgrund och konsten är en värld jag trätt in i de senaste åren som till stora delar består av människor från en annan del av

samhället. Det är naturligt att anpassa sig för att bättre smälta in i nya sociala sammanhang och det är då lätt hänt att man inte vågar stå för alla delar hos sig själv. Att man skäms.

Jag har skämts för den jag är, det min mamma lärt mig om att uppskatta olika hantverk.

Min konstutbildning har till stora delar betytt självutveckling.

Jag har jobbat aktivt för att sluta skämmas för vad jag tycker är fint. Vad som är konst för mig. Jag lärde mig det i Finland.

Utan titel, 2015

Bad painting

"Mamma, mamma jag har hittat en fågel! Och så sker detta att lilla Tora en dag upptäcker att hon ritat en fågel. Hon HITTADE en fågel. Det är så motiven uppstår. Inte alls så att man säger: gör en fågel! Barnet hittar en fågel precis som den där människan för en halv miljon år sedan hittade en hjort i en gren." (1)

Carlo Derkert om barns utveckling. Små barns. Men jag gör likadant, jag letar efter motiven i det jag målar. Jag har länge dragits mot det figurativa. Men det ska vara figurer som är svårtydda. Något som kan likna en elefantsnabel eller ett gummirör eller en arm som mynnar ut i gummirök eller vatten eller elefantrök. Eller nåt.

Dance, 2013

Jag har målat en del efter fotografi men gör det sällan numer eftersom jag vill att bilden ska komma inifrån mig. Det blir mer av en upptäcktsresa då. Vissa terapiformer använder måleri för att komma åt känslor som annars är svåra att nå. Jag använder måleriet på ett liknande sätt. För mig är måleriet ett sätt att närma mig själv, ett språk jag hittat för att kunna förstå mig själv bättre.

Carlo Derkert igen:

”Det är mycket enkelt. Bilden skulle leva i oss alla om vi uppfattade den som ett språk.

Den gör det när vi behöver bilden för ett meddelande.

Den gör det när vi i bild beskriver något vi har sett.

Den gör det när vi behöver berätta om något vi har sett eller upplevt.” (1)

Jag använder också den här sökande metoden för att jag ska utvecklas i mitt måleri. Jag har lättare för att upptäcka nya sätt att måla medan jag upptäcker bilder i mina målningar än när jag försöker hitta rätt hudfärgsnyans.

Jag målar för min egen skull. Bilderna ska funka för mig att titta på en lång stund och därför vill jag måla bilder som jag kan undra över. Att måla skeva perspektiv eller ytor i bilden som inte stämmer med resten i fråga om det tredimensionella planet är därmed något jag strävar efter.

Jag målar också för att andra ska se det jag målar. Jag är färgblind och kan inte se det andra ser i mina målningar (men så kan ju inte heller andra än de som har samma färgblindhet som jag (röd-grön) se vad jag ser) så det finns ett glapp där. Men jag vill ändå visa vad jag upptäckt. Jag vill visa vad jag tycker är fint. Och kanske kan nån som ser det jag gör känna att de förstår vad jag vill säga och så har en kontakt skapats.

I Finland hade jag ett ateljésamtal med en lektor på Bildkonstakademin som kallade mitt måleri för "bad painting" (samtalet hölls i övrigt på finska). Jag blev lite förnärmat men i efterhand har jag förstått att han inte menade nåt illa utan att han bara ville sätt mig i en kontext. Eller som Siri Derkert skrev:

"Trevandet. Sökandet, det är kanske det vi kommit alltför långt ifrån. Vi vill känna oss suveräna... Är det för att trevandet inger osäkerhet? Satsen att vi ska göra oss förtrogna med fruktan, uppskatta det som en tillgång. Om fruktan och osäkerhet accepteras då slipper vi skicklighet och virtuositet som är så avskyvärt."

(Siri Derkert ur brev 1940-talet) (1)

Jag gillar John Stezakers collage. Inte bara för att de är vackra och roliga men även för sättet han gör dem på. De jag tycker mest om består av bara två bilder. Han är nog mest känd för sina collage där han lagt landskapsbilder på porträttfotografier så att landskapen formar ansikten. Jag har själv gjort collage ända sedan jag började göra konst och vet att tvåbildskombos som funkade oftast är mer effektiva än om man börjar blanda in för många element. Det blir lätt grötigt. Det här tänkandet har jag fört över till mitt måleri. Om jag kämpar för länge med en tavla syns det i slutresultatet. Ju mer jag kladdar på tavlan, desto mindre ser man av den ursprungliga skissen. Det samma gäller för dukens struktur. Om jag inte gör en skiss med klara linjer använder jag en färg med så pass mycket förtunning att den är rinnande som vatten. Allt för att inte täppa igen luftförseln till duken.

Det jag tycker om med skisser är att de är så luftiga och lätta. Och det är i skissen som konstnärens rörelse syns klarast. Som i Stezakers collage.

En annan sak med hans collage som jag försökt efterlikna (även långt innan jag första gången såg något av hans verk) är att de lämnats så öppna. Ja visst är hans lösning av "problemet" jättebra men han visar ändå att det finns många fler lösningar. Jag vill måla så. Inte göra oklara målningar utan klara målningar men som ändå är öppna för förändring för betraktaren.

En av varje

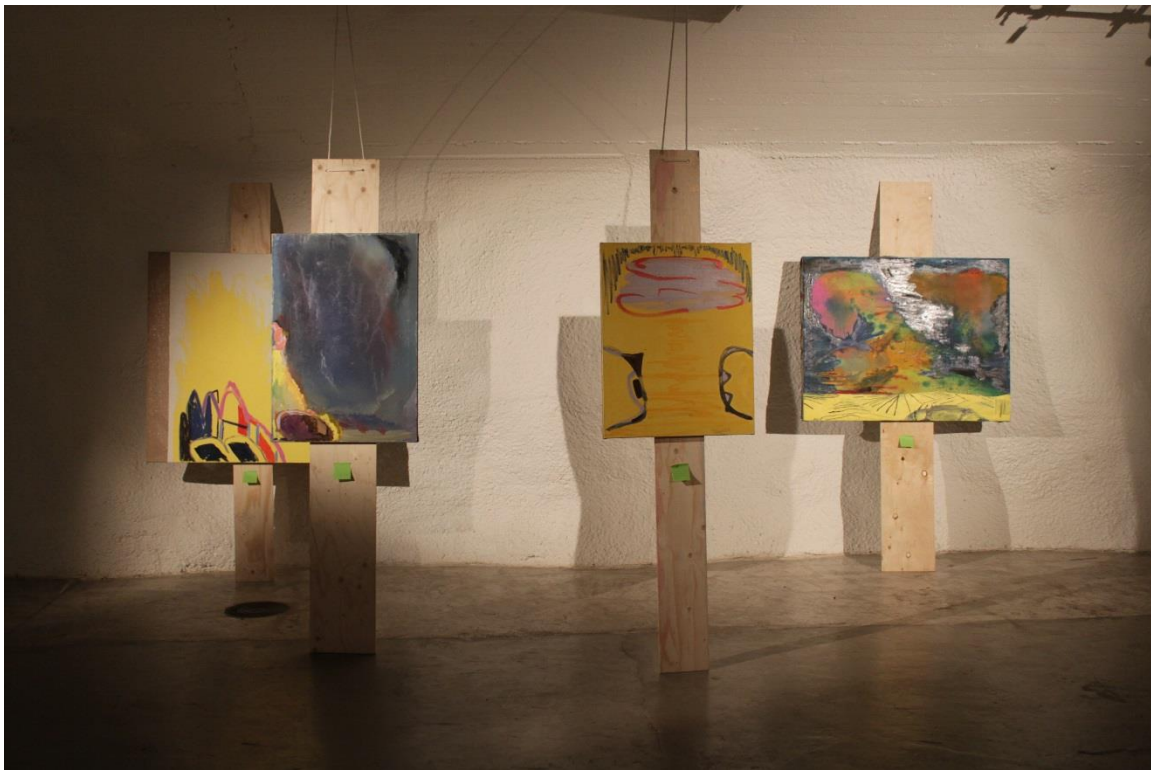
Min mamma samlar på saker, jag samlar på saker. Hon samlar på keramik, dockor, smycken..... Jag samlar på kläder och växter. Ett tag köpte jag väldigt mycket leksaker tillverkade i Kina. Såna som säljs i stället för dyrare märkesleksaker i leksaksaffärer i förorten. Alltid av färgglad plast, med blinkande ljus och skrämiga ljud effekter. Jag har en fake-Barbie i träningskläder som sitter på en träningscykel med en knapp på styret. Om man trycker på den hörs en röst som säger: 1-2-3-4-Let's go! Och så börjar dockan trampa till ljudet av ett plastigt technobeat. Oemotståndligt för mig vid en viss tidpunkt i mitt liv. Paketeringen var också viktig. Klatschigt tryck på grov papp med nonsenengelska uttryck som "Happy Family For Friends Unite!!!".

Min mamma har vinden full med gamla leksaker och kläder. Hon har inte slängt nåt så länge som jag har levt. Jag har ärvt det av henne med. Det hänger 15 vinterjackor i min hall. Det var inte lätt att välja vilka som skulle få hänga där, jag äger ca 40 jackor (alla sådana som jag använder regelbundet). Det finns en viss patologi i samlandet. För varför är det så viktigt att ha en av varje? För det behövs inte. Men det känns så. Mina favorit-tv-spel är sådana där man kan samla på saker, tex Zelda och Final Fantasy. Det är väldigt tidskrävande. Det är sällan jag spelar klart spel eller läser klart de sista sidorna i en bok. Jag har så svårt för avsked.

Som avslutning på min utbytetermin i Finland anordnade jag och de andra utbytestudenterna en samlingsutställning. Mitt bidrag var två grupper med tavlor.

Den ena bestod av fyra tavlor med post it-lappar under. På dem stod det:

- It's not that I don't like nature, there's just too much of it. There's so much of everything in the world.
- I have too much of everything. Too much clothes, too much furniture, too many flowers in pots.
- There are flowers that only grow high up in mountaineous regions. I wish I was more interested in things like that.
- By overflowing my senses at home I can keep calm when I go outside.

Too much, 2015

Så det handlar väl om trygghet. Om jag ser mig om i samhället känner jag att jag inte är den enda som försöker döva mig genom konsumtion. Jag lärde mig det av min mamma, andra kanske lär sig av vårt samhälle. Jag vill hitta ett sätt att uttrycka mig själv genom konsten. Att den ska vara ett uttryck för vem jag är. Jag tror att det är mitt bästa sätt att förändra något. Om jag kan få någon att känna "oj, en person har gjort det här" så har en kontakt skapats. Att känna att man inte är ensam i världen är en mäktig känsla.

Ett uttryck för vem jag är är det överbelastade. Mitt samlande. Jag känner så för måleriet. Jag vill måla en av varje, jag samlar på upplevelser av att ha målat olika sorters tavlor. En kompis berättade om en helt gul tavla av Per Kirkeby som gjorde ett stort intryck på henne. Sen dess har jag försökt måla en sån, utan att ha sett Kirkebys tavla. Jag vill måla en gul tavla som jag uppfattar på samma sätt som i min väns berättelse. Jag har delat in tavlor jag har kvar att måla i ett register med olika rubriker. Tex lyckades jag bocka av tavlan "porträtt som liknar gamla Busteromslagsillustrationer (svensk sporttidning jag läste mycket som ung) under mitt utbyte i Finland. Listan växer hela tiden, jag måste jobba hårt för att hänga med.

Källor

- (1) Barn bild begåvning, Bahlenberg/Derkert, Rädda Barnen 1989